

Susanne
Gregor

Poloviční životi

LEYKAM
international

Susanne Gregor
POLOVIČNI ŽIVOTI

LEYKAM international

NAKLADNIK

Leykam international d.o.o., Ilica 42, HR-10000 Zagreb
www.leykam-international.hr

ZA NAKLADNIKA

Jürgen Ehgartner

UREDNIKA

Eugenia Ehgartner

PRIJEVOD S NJEMAČKOGA

Sara Baračić

LEKTURA I KOREKTURA

Vesna Solar

© 2026 Leykam international d.o.o., Zagreb
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, fotokopirati
ni na bilo koji drugi način reproducirati bez
nakladnikova pismenog dopuštenja.

Naslov originala: „Halbe Leben“

© 2025 Paul Zsolnay Verlag Ges.m.b.H., Wien

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
i medija
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media

 Federal Ministry
Housing, Arts, Culture,
Media and Sport
Republic of Austria

Gefördert durch das Bundesministerium für
Wohnen, Kunst, Kultur, Medien und Sport.

ISBN 978-953-340-238-3

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom katalogu knjižničnog
sustava Bukinet pod brojem 991005954806609366.

Susanne Gregor

POLOVIČNI ŽIVOTI

roman

Prijevod s njemačkoga
Sara Baračić

Zagreb, 2026.

Kućanstvo čine oni koji udišu isti dim.

Juliana Sokolová

Jedan

Bila je to tiha smrt. Jednoga sunčanog svibanjskog poslijepodneva u četrnaest sati i trideset sedam minuta Klara je pala niz jedan skriveni obronak, pedeset metara u dubinu. Nije pustila ni glasa, čulo se samo brzo šuštanje lišća; mogao je to biti i uplašen jelen. Odozdo se čuo tup udarac, zatim tišina. Na mjestu na kojem je stajala do tog trenutka nije bilo ničeg osim nekoliko tankih grančica, smeđeg tla i panja s godovima koji prema kori postaju sve svjetliji. Kako je samo mirno Klarino lice izgledalo u tom posljednjem trenutku, bez imalo straha, prisjećat će se poslije Paulína.

Ali sad se još uvijek čvrsto držala za stablo prekriveno mahovinom, naginjući se nad provalijom za koju je znala koliko je strma. Nekoliko je puta zazvala Klarino ime iščekujući odgovor. Izvadila je mobitel iz džepa i vidjela da nema signala, ali sjetila se livade kraj koje su maloprije prošle i na kojoj je provjerila zaslon. Pustila je stablo, obrisala vlažan dlan i napravila nekoliko koraka u smjeru iz kojega su upravo došle. Znala je da je sad vjerojatno svaka sekunda važna i da bi zapravo trebala trčati, ali nije mogla. Noge su joj bile teške, hod usporen, a sva su stabla oko nje izgledala jednako: osjećala se kao da stoji na mjestu. Grane su joj pucketale pod nogama, ptice su cvrkutale, autocesta je šumila u daljini. Svi ti zvukovi, koje je maloprije jedva primjećivala, sada su postajali nepodnošljivo glasni. Pokrila je uši i čula još samo svoje teško disanje, usredotočena na svoja stopala i tragove koje ostavlja za sobom. Postala sam životinja, pomislila je, lisica čije će otiske šapa

netko poslije analizirati – samo što neće šumar odlučivati o njihovu značenju. Možda bi vlastitim rukama ovdje mogla iskopati rupu, negdje kod nekog stabla, koje bi postalo hladan, taman dom samo za nju. Otamo bi promatrala službu za spašavanje kako u trku prolazi ovuda, predvođena Jakobom, koji dobro poznaje planinarsku rutu svoje supruge. Dugim bi im kažiprstom pokazao ugaženi put, dok bi Paulína sjedila u svojoj jazbini i čekala Jakobov vrisak koji bi uslijedio kad bi ugledao svoju ženu. I upravo bi ta njegova bol bila toliko teška da bi Paulína tonula sve dublje i dublje u svoju rupu, duž korijenja stabla koje već desetljećima nastanjuje ovaj isti komad zemlje, i poznaje svaku šupljinu, svaki kamen i svaku sjemenku. Od sad nadalje bit će lisica i povući će se na svoj izvorni teritorij, od kojega se ionako već previše udaljila. Predugo je bila daleko od doma, i to je bila pogreška, strašno je pogriješila. Ali sada se ponovno može sjetiti redoslijeda stvari – i puta. Instinkti joj se ponovno bude, ubrzava korak i osjeća gdje je livada, tamo, u daljini, gdje sunce svojim tankim zrakama probija hladnu sjenu stabala, ondje na njezinu mobitelu iskoči maleni simbol. Tamo ponovno pronalazi svoj glas, isprva grub, a zatim sve jasniji. Čujete li me? Treba nam pomoć.

Zašto joj je trebalo tričetvrt sata da tim kratkim putom otrči do livade i obavi poziv, to poslije nije mogla objasniti policiji. Jednostavno nije pronašla put, što se vidjelo i po njezinim tragovima. U očaju je neko vrijeme trčala ukруг. Događa se, potvrdili su bolničari, dezorijentacija kao posljedica šoka. Donijeli su joj vodu i pokrili je dekom, iako se znojila. Nепrestano ih je ispitala o Klari, ali bolničari su joj nevoljko davali

ikakve informacije. Tek će poslije saznati da je Klara još bila živa kad su je pronašli, ali da je već u kolima hitne pomoći podlegla ozljedama. Tridesetosmogodišnja supruga i majka u četvrtom mjesecu trudnoće, pisat će poslije u lokalnim novinama, za sobom je ostavila jedanaestogodišnju kćer. Ali dotad će Paulína već otputovati, objasnit će da se mora vratiti svojoj djeci, i svi će je razumjeti. Jakob će je sljedećeg dana pokušati dobiti, ali ona neće htjeti razgovarati s njime. Samo će policiji odgovarati na isprva beskrajna pitanja, koja će ipak, s obzirom na to da nikamo ne vode, s vremenom postajati rjeđima. Ne postoji nikakav motiv, smrt je proglašena nesrećom. Nitko ne sumnja u ovu verziju priče.

Ideja da proljetni dan iskoriste za šetnju bila je Klarina. Toga se dana probudila rano, na nemirnim se nogama stubama spustila u dnevnu sobu i otvorila sve prozore. Propuh je otpuhnuo papire s njezina stola. Čvrsto ih je primila, uredno ih složila i na njih stavila praznu šalicu kave, koju je ondje zaboravila prije nekoliko dana. Paulína bi je inače pospremila, na to je čak i pomislila, ali u posljednje vrijeme to više nije radila. Tada je kroz otvoreni prozor ugledala Magdalenaberg, čiji su se obrisi jasno isticali na plavome nebu. Pomislila je kako je tamo gore na vrhu planine, gdje puca tako lijep pogled na krajolik, možda pravo mjesto da popuni ovu prazninu koju zapravo i nije znala objasniti. Samo jedan mali dio puta prema Gebersdorfu, nekih šest kilometara. Trebalo bi im otprilike sat i pol, taman dovoljno vremena za jedan dobar razgovor. Ali Jakob se probudio s bolovima u leđima, a Ada više nije bila u dobi u kojoj se dala nagovoriti na takve aktivnosti. Ostale smo samo nas dvije, nasmiješila se Paulíni, koja je upravo stajala nad tavom sa zagorjelim komadom mesa. Otišle su u šetnju odmah nakon ručka. Jakob ih je odveo do ruba šume, a uspio je nagovoriti i Adu da pođe s njim, obećavši joj da će nakon toga otići na sladoled. Djevojčica, koja bi radije ostala kod kuće gledati televiziju, nevoljko je pristala. Mrzovoljna pogleda, konačno je sjela na stražnje sjedalo, stavila slušalice u uši i pozdravila majku, umorno odmahnuvši, kad su žene izišle iz auta u podnožju planine.

Bilo je takvo sunčano svibanjsko prijepodne i godinu dana prije, kad je Paulína prvi put sjedila nasuprot Klari. Brzim pokretom izvadila je dokumente iz svoga malenog, pedantno spakiranog kovčega, u kojem se nalazila pažljivo složena odjeća. Klara je promatrala kako Paulína brižljivo sortira dokumente prije nego što ih je, potpisane i ovjerene, položila na stol i čvrstim stiskom gurnula prema njoj, rukom koja je naizgled bila mnogo starija od njezina lica. Klara se pravila da prelistava dokumente, dok su brojevi i riječi zapravo nestajali pred njezinim očima. Mogla je pročitati jedino da su iste dobi, premda je mislila da je Paulína mlađa. Paulína joj se smiješila, zbog punih obraza oči su joj izgledale manje, a tanke su joj obrve nestajale pod pomalo predugim šiškama. Smeđa joj se kosa presijavala na jutarnjem suncu koje je prodiralo kroz prozor, a ruke su joj ležale sklopljene na stolu, zbog čega je Klara zaključila da više nema pitanja. Tješilo ju je nešto u vezi sa samokontrolom te Slovačkinje. Agencija kaže da je vaš njemački vrlo dobar, primijetila je, a Paulína je objasnila da ga je učila u školi, čak i poslije na fakultetu, nekoliko semestara. Ali onda je došao prvi sin, rekla je i položila ruku na mekan trbuh, kao da je on još uvijek tamo. Sad ima šesnaest godina, ali nisam zaboravila jezik. Klari se svidio njezin naglasak, riječi joj ne zapinju. Pretvarala je njemački u vlastiti jezik, u kojem nijedna greška nije bila presudna. A gdje su vaša djeca, zanimalo je Klaru, ovih nekoliko tjedana dok ste kod nas? Svekrva ih čuva, odgovorila je Paulína

sklonivši pramen kose iza uha. Veliki su oni, nisu više bebe. Dva tjedna bez mene, nikakav problem, čujemo se telefonom, rekla je. To je dobro, kimnula je Klara i jednim pokretom ruke maknula dokumente sa stola. Slobodno dođite i upoznajte moju majku, predložila je. Ali dok je ustajala, Klaru je obuzeo strah da bi majka, ako je loše raspoložena, mogla sada sve pokvariti. Dok se penje uza stube ispred Paulíne, najradije bi potrčala, stigla nekoliko sekundi prije nje, i nasamo šapnula majci na uho: Budi sad dobra, majko, molim te. Ali Irene nijednom nije podigla pogled kad su ušle u njezinu sobu, u kojoj je sjedila i gledala televiziju. Nakon zadnja dva pokušaja nije htjela ni čuti za njegovateljicu. Prije nego što je Klara uspjela progovoriti, Paulína je stavila kažiprst na usta i odmahнула glavom. Ja ću, šapnula je i nastavila sama. Klara je ostala stajati u vratima promatrajući kako Paulína oprezno sjeda pored Irene, koja napeto prati kviz. Sjedila je prekriženih nogu u širokoj, tankoj spavaćici; jedna joj je ruka bila na prsima, a drugom je podupirala bradu, dok je na stopalu balansirala papuču, lagano je njišući. Usne su joj se pomicala kao da zajedno s natjecateljima pogađa odgovore, ili ponavlja za plavokosim moderatorom, čije je fraze već znala napamet. Otac i sin odgovarali su na njegova pitanja koja zapravo i nisu bila posebno teška, dok je u pozadini svirala dramatična glazba. Koja je mjerna jedinica za električni potencijal: vat ili volt? Wolt, napisao je odrasli sin na svoju pločicu. Obje su se žene istovremeno nasmijale, Irene promuklo i grubo, a Paulína podrugljivo. Sin nije baš najpametniji, reče Paulína. Irene odmahne glavom: Začudili biste se što sve ljudi ne znaju. Rekla je to televizoru, a da se nije

zaista obratila njegovateljici, ali Klara je, promatrajući ih s vrata, znala da je led probijen i da će se Paulína snaći. Jednostavno je znala – Paulína će ostati. Tiho je napravila korak unatrag i, ostavivši ih same, spustila se niza stube, pristavila vodu za čaj i kroz prozor gledala Adu u vrtu kako skače na trampolinu i vježba stoj na rukama. Dođi van, viknula je djevojčica ugledavši majku kroz prozor, a Klara je prvi put nakon nekoliko mjeseci imala vremena i volje za to. Ugasila je kuhalo za vodu, otvorila vrata terase, otišla na drugu stranu vrta i popela se k svojoj kćeri.

Klara i Jakob složili su se da ne žele nekoga zaposliti na crno. Neka se agencija pobrine za sve dokumente, a novac ne bi trebao predstavljati problem. Njezina je majka dovoljno pretrpjela, pa bi se barem sada netko trebao dobro brinuti o njoj. Od moždanog udara ponekad bi bila dezorijentirana i zaboravljala tko je, što je bilo problematično kad bi, primjerice, sama otišla u kupovinu. Sasvim jednostavne stvari poput kuhanja, šetnje i kupanja više ne bi trebala raditi sama, no ona to ne razumije. Stalan je nadzor iritira, pa zna grubo reagirati, dakle tražimo nekoga tko je, recimo, otporan, objašnjavala je Klara voditeljici agencije, koja je sjedila pred njom s visokom plavom pletenicom i kimajući pravila bilješke. Držeći olovku između dugih šarenih noktiju, zapisivala je riječi: zaboravna, ćudljiva, otporna, a Klara je, vidjevši to napisano, htjela sve povući. Ne, nije toliko loše, ispravila ju je, ona je u srži dobra osoba. To su jednostavno komplikacije, posljedice moždanog udara, takozvani delirij, vjerojatno ste čuli za to, a možda i ne. Doktori kažu da je reverzibilno, tako

da postoji mogućnost poboljšanja, rekla je. Smiješeći se, žena je podigla pogled s bilježnice. Sve smo to već vidjeli, umirivala je Klaru, ne brinite se.

Ta ju je rečenica smirila i još je neko vrijeme nastavila odjekivati u njoj. Dok je kod kuće rezala krastavce za salatu, osjećala je kako joj se nešto rastvara u prsima. Pronaći će nekoga tko se razumije u te stvari, a ona će se moći vratiti svojoj staroj ulozi kćeri koja jednom na dan zaviri u sobu svoje majke, potapša je po ruci i ohrabri je. Onako kako bi to trebalo biti i kako je to priroda predvidjela. Ponovno će moći dulje raditi i uzimati više projekata, i konačno dokazati Reinhardu da je mora imenovati partnericom. I imat će više vremena za Jakoba, koji već godinama čezne za drugim djetetom; tu je želju Klara dosad uspješno ignorirala. Čak joj se i to sada činilo mogućim; zašto ne, rekla je sama sebi, zašto ne bi Adi darovali mlađu sestricu. Ili bi možda ponovno mogli putovati. Reinhard je oduševljeno pričao o Japanu, pa je u Klari probudio čežnju za dugim letom prema mjestu koje nema nikakve veze s njom i Kremstalom. Ta osoba, koju će im dodijeliti agencija, tko god bila, vratit će joj njezin život. A taj život ona neće jednostavno nastaviti ondje gdje je stao zbog majčina moždanog udara. Ne. Sad, kad je vidjela kako brzo sve može završiti, neće više propustiti ni jednu priliku, razmišljala je, čisteći dasku za rezanje. Obrisala je mokri nož, izvadila vilicu iz ladice i sjela za stol sa salatnom od krastavaca. Još će jednom početi iznova.

Tri je mjeseca pokušavala sama. Skratila je radno vrijeme u uredu na zloglasnih trideset sati tjedno, zbog kojih je nitko više nije shvaćao ozbiljno. Projekte koje

je počela tada dobivati, inače su dobivale tek djelomične usredotočene mlade majke kojima je svaki drugi tjedan trebao odmor. Ali objasnila je svojem šefu da je to samo privremeno i da će njezinoj majci sigurno uskoro biti bolje. Reinhard je to prihvatio, uputivši joj sumnjičav pogled. To je tvoja odluka, rekao je, ali znaš kakvo je tržište. I znala je kakvo je tržište. Kad je prije više od dvanaest godina počela raditi za Reinharda, bili su samo njih dvoje i šačica klijenata s nerealnim željama. Stakleni strop u dnevnoj sobi, ukrasne fasade s tornjićima i erkerima, kamin u kupaonici. Reinhard je brzo shvatio da nema smisla razuvjeravati klijente, već upravo suprotno, treba znati vješto zaobilaziti zakone i propise kako bi im mogli ostvariti i najluđe želje. Na taj je način dobio mnogo preporuka, a time i pristup krugu novih potencijalnih klijenata. Uskoro je mogao zaposliti više arhitekata i birati nove projekte. U međuvremenu, sam Reinhard u kreativnom dijelu procesa sudjeluje samo u iznimnim slučajevima. Uglavnom se bavi vođenjem posla i putovanjima na sajmove i kongrese. Klara tad preuzima njegove dužnosti u uredu, vodi edukacije, traži nove zaposlenike, zahtijeva povišice – i dobiva ih. Jednom je, pripit na božićnoj zabavi, pokazao na ostale zaposlenike i rekao joj da svi oni zajedno ne vrijede ni upola kao Klara. A ona to nije pogrešno shvatila. Znala je da je na najboljem putu prema partnerstvu i da se radi o mnogo novca.

A onda je ubrzo nakon te proslave stigao poziv. Bio je to zadihani Jakob, koji je govorio nešto o njezinoj majci, ali to se nije moglo odnositi na nju, na Irene, koja je uvijek sve i svakoga držala pod kontrolom. Jakob je nekoliko puta morao ponoviti što se dogodilo prije nego

što ga je Klara razumjela. Mobitel joj je ispio iz ruke. Htjela je prekinuti poziv, željela je da je krivo čula; sve, samo ne moždani udar. Nekoliko tjedana Klara je svakodnevno u bolnici posjećivala svoju majku, koja je ležala u komi. Liječnici su izbjegavali bilo kakve jasne prognoze. Poput novčića bačena u zrak: njezina će se majka možda probuditi, a možda i ne. Vratila se neodlučno, onakva kakva je oduvijek i bila, ali samo napola. Njezin se mozak počeo poigravati njome, kao da je podređen nekim vlastitim zakonima koji su izmicali doseg u liječničke predvidljivosti.

Neko su se vrijeme još uvijek nadali da bi mogla nastaviti živjeti sama, budući da za starački dom nije htjela ni čuti. Željela je sve raditi sama, kao što je to oduvijek i činila, a Klara je nije uspjela uvjeriti u opasnost kojoj se tako izlaže. I to samu sebe, ali i druge; kad bi hodala sredinom ulice, kad bi pala u autobusu, kad bi u supermarketu odjednom zaboravila gdje živi. Kad je odlazila na posao, Klara se osjećala kao da ostavlja malo dijete samo kod kuće. Na sastancima se teško koncentrirala; promaknuli bi joj detalji važnih projekata, morala je delegirati previše e-pošte i poziva zaposlenicima s premalo iskustva, koji su činili više štete nego koristi, kad god bi svoju zbunjenu majku morala voditi na liječničke preglede i natrag ili, još gore, kad je u dogovoreno vrijeme ne bi pronalazila na dogovorenom mjestu. Isprva ju je panično tražila i obično bi je pronalazila u blizini željezničkog kolodvora, gdje se upravo ukrcavala na vlak, ali u nekom je trenutku odustala i jednostavno čekala njezin povratak ili poziv. Ipak su živjele u malenu mjestu, ljudi su ih poznavali, pa bi nazvali Klaru i javili joj gdje se nalazi.

Taj kaos i stalno vozikanje do majčina stana iscrpljivali su je. Kao da je Irenina zbunjenost zahvatila i nju. Nije više bila sposobna dovršiti misao, nije znala ni koji je datum, a unatoč iscrpljenosti, noću ju je udaranje srca držalo budnom. Majka je postala neispravni zupčanik u satu njezinih dana, što je pobrkao i sve ostalo, a Klara kazaljka koja se neprestano vrti ukруг. Iscrpljena, na kraju je sama odlučila potražiti mjesto u staračkom domu ne obavijestivši Irene, a kad je došao taj dan, sama je spakirala i Irenin kofer. Znam da ne želiš, majko, ali ja više ne mogu ovako, ovo je najbolje za sve. Jakob, kojeg je Klara dovela sa sobom kao podršku, kimajući je stajao u kutu sobe. Znao je da nema smisla slati Irene u dom protiv njezine volje. Irena je sjela i prekrižila ruke, i koliko god Klara razgovarala s njom, molila, plakala i grdila, nije se micala s mjesta. Ne idem u starački dom, ponavljala je, radije ću se objesiti. Klara je na kraju kapitulirala pa su se odvezli kući, a kad se Jakob nije mogao suzdržati od komentara *Vidiš rekao sam ti*, posvađali su se. Ada gotovo i nije viđala svoju majku, i iako je Jakob pokušavao to nadoknaditi vodeći je u kino ili u zoološki vrt, postala je još buntovnija i drskija nego prije, pa je skupila i nekoliko loših ocjena. Očajna, Klara je potražila drugo rješenje. Unajmila je agenciju za skrb o starijim osobama, ali njegovatelji gotovo nikada nisu nalazili Irene kod kuće. Bila sam u trgovini, objašnjavala je, ta i ja valjda moram nešto jesti. Klara bi naručivala kućnu dostavu hrane, pa je jednom na dan netko Irene dostavljao topli obrok, koji bi Klara pronašla netaknut kad bi joj uvečer dolazila u posjet. Nejestivo – bila je to riječ kojom je njezina majka opisala baš sva ta jela. Kad bi joj Klara, koja nikad

nije naučila kuhati, napravila sendvič sa sirom, Irene ga je uvijek smatrala fantastičnim. Njoj je do društva, Klara, objašnjavao joj je Jakob, treba joj netko tko će joj skuhati nešto s ljubavlju, a ne dostava.

Jakob je uvijek naslućivao tuđe potrebe, ali učiniti nešto u tom smislu bila je potpuno druga stvar. Znam što ti treba, rekao bi Klari nakon dugoga radnog tjedna i pogladio je nekoliko puta po bolnim leđima, kao da će je izmasirati. Umjesto toga, objesio bi fotoaparat oko vrata i izišao van. Podnošljiviji mu je bio vanjski svijet, gdje je mogao usmjeriti svoj objektiv prema drugim stvarima: prema nakrivljenom stablu, prema kapljicama rose na lišću, prema djetliću na grani, koji bi mu se okrenuo baš u pravome trenutku. Često je govorio kako je kod fotografiranja ključan pravi trenutak i kut promatranja. Perspektiva je sve! Smatrao je kako oko za fotografije omogućuje prepoznavanje pojave nečeg lijepog, vrijednog i istinitog u ovom svijetu osrednjosti i kaosa, te se prema tome treba znati odnositi. Da, fotografirao je selo, arhitekturu, planine – ali najviše je volio fotografirati ljude: nasmijane prijatelje koji su okrenuti jedni prema drugima, dijete koje pruža ruku svome ocu, stariju ženu koja razgovara sa svojim psom. Bio je u potrazi za samozaboravom, za prirodom i ljudima, pritom je često govorio kako je ovo potonje u današnjem vremenu sve teže pronaći. Neopaženi trenutci danas gotovo ne postoje, svijet je samo jedan veliki prijenos uživo. Zbog toga se Jakob još više osjećao kao lovac na izgubljeno blago. Satima bi lutao šumom ili ulicama u potrazi za izgubljenom ljepotom. Slike koje je razvijao u svojoj mračnoj komori pohranjivao je prema datumu u albume koje je zatim sortirao u nekoliko

kartonskih kutija u podrumu, izdvajajući za izložbu samo one najbolje. One na koje je bio posebno ponosan visjele su na zidovima minimalistički uređene kuće. Ni njemu ni Klari ne trebaju tričarije, oko toga su se oduvijek slagali. Njihova kuća treba biti vizualno umirujuća oaza, u kojoj se Klara može odmoriti od lošeg ukusa svojih klijenata, i u kojoj će Jakob imati vremena i prostora za svoje kreativne ideje. Dok je Ada bila mala, neko im je vrijeme bilo teško održavati red, ali kuća je bila dovoljno velika, pa su njezine stvari jednostavno odnijeli na gornji kat, u sobu za igranje. Većinu su ih vremena nekako uspijevali tamo i zadržati. Sad, kad je Ada bila na putu prema adolescenciji, igraonica je stajala prazna. U naletu odrastanja nedavno je darovala sve svoje igračke, pa sad pola vremena provodi iza zatvorenih vrata svoje sobe. Otad na gornjem katu nekoliko soba stoji prazno, čak i ona u kojoj je Irene znala prenoćiti kad bi pazila na Adu, kako bi Klara i Jakob mogli malo izići. Naravno da je Klari palo na pamet da bi se njezina zaboravna majka mogla useliti tamo, s njegovateljicom u susjednoj sobi. Ondje bi mogli staviti i jednu malenu kuhinju. Znala je da to ne bi bilo jako teško, ali je ipak zadržala tu ideju za sebe, neodlučna. Ima li dovoljno strpljenja za jednu takvu invaziju, je li pravi trenutak za takvo što – u njezinu životu, u njezinu braku, u Adinu odrastanju. Na kraju je Jakob to predložio, što je samo pojačalo njezinu grižnju savjesti. Ona je trebala to izgovoriti, a ne on. Godinama nam je pomagala dok je Ada bila mala, rekao je, ne možemo je sad jednostavno prepustiti samoj sebi. Osim toga, možda bismo napokon mogli prodati ili iznajmiti njezin stan, a ti ne bi više morala ići zaobilaznim putem

kada želiš svratiti k njoj. Klara je znala da je u pravu, i da za neke odluke nikad neće doći pravi trenutak. U nekoliko tjedana na katu su preuredili dvije sobe i postavili malenu kuhinju pokraj kupaonice. Znala je dobre ljude za taj posao, dobila je popust i posebne termine za dostave. Reinhard joj je dao kontakte svojih najboljih ljudi. To je najmanje što mogu učiniti za tebe u ovoj situaciji, rekao je. Ali za ljude, nažalost, nikad ne možemo garantirati, objašnjavala je gospođa Hospodová, voditeljica agencije. Za vas sam u užem izboru imala tri kandidatkinje, ali dvije su u posljednji trenutak iz privatnih razloga odustale. Međutim, jedna je spremna, prekosutra dolazi k vama. Laura iz Rumunjske, prvo samo probno na dva tjedna, a onda dolazi Radek iz Poljske. Ako ova kombinacija bude funkcionirala, njih dvoje izmjenjivali bi se kod vaše majke. Klari je nakratko zastao dah. Riječ *kombinacija* odmah ju je podsjetila na ponude restorana brze hrane, pa je na trenutak posumnjala: nalazi li se na pravome mjestu? Agenciju joj je predložila Sabine iz računovodstva. Bez Ludmile ne bismo uspjeli riješiti sve to sa svekrvom, rekla je, današnje vrijeme nije osmišljeno za kućnu njegu. Ali Ludmila je jako voljela taj posao, uistinu, svi su bili zadovoljni s njome. Čak i svekrva, a ovako, između nas, ona u nikad nije zadovoljna ni s kime. I tako je Klara potpisala.

Nekoliko dana poslije upoznali su Lauru iz Rumunjske. Govorila je jako loš njemački, pa su se odmah morali prebaciti na engleski. Hodala je kućom u smiješno velikim plišanim papučama sa surlom, koje bi trebale predstavljati slona. Klara je prvo primijetila da stalno

nosi slušalice u ušima i da joj je mobitel uvijek pri ruci. Nikad nisu bili posve sigurni koga u tom trenutku sluša i s kime razgovara, ali po cijeli se dan u kući čulo njezino blebetanje. Neprimjetno se prebacivala s rumunjskog na loš njemački, da bi zatim rečenicu završila na engleskom. Pritom se uvijek bezazleno smiješila, a njezine zelene oči odražavale su neku radost koju nitko u kući nije shvaćao. Često bi pobrkala stvari: jednom je uzela krivi ključ, i ostala vani, pa je iz vrta kroz otvoren prozor pokušavala dozvati Irene. Kad je Jakob naposljetku stigao kući i otključao joj vrata, ona mu se stidljivo nasmiješila. Njoj su te situacije bile smiješne, a ozbiljnost njezina zadatka u kući kao da joj je posve izmicala. Irene je nije htjela u kući. Ovako bih lijepo mogla i sama živjeti, rekla je, ova je djevojka sasvim zbunjena. Ni Klara je nije voljela, smetalo joj je njezino neprekidno telefoniranje, njezine kratke majice, čak i to što je Ada u njoj vidjela svoju vršnjakinju. Često ih je promatrala kako se smiju nečemu što ona ne razumije, zbog čega se u vlastitoj kući osjećala odbačenom. Voditeljica agencije priznala je, to je bio eksperiment, s novim njegovateljicama je kao s ruletom, s nekima kliknete otpočetak, a nekima najprije treba neko vrijeme da se upoznaju s poslom. Ali Klara nije imala vremena za eksperimente. Pogledala je na sat i pomislila kako ju je ovaj današnji termin vjerojatno stajao još jednog projekta. Voditeljica agencije kimala je s razumijevanjem. Sljedeći tjedan dolazi Radek, a u međuvremenu ćemo sigurno pronaći neko rješenje.

Radek, potpuna suprotnost Lauri, sredovječni je muškarac od možda pedeset godina, ali unatoč tomu, sve je na njemu već bilo sivo: njegova odjeća, njegova

kosa koja je stršala poput četke, njegova neuredna trodnevna brada – čak je i njegova koža imala nekakav pepeljasti ton. Vukao se kućom poput velikog oblaka dima, a Klari i Jakobu nije bilo sasvim jasno što im točno smeta kod njega, bilo im je vrlo teško to imenovati. Jer Radek je imao iskustva, to su odmah primijetili. Irenin je krevet uvijek bio spremljen, doručak ju je čekao na stolu kad se probudila, dobro je govorio njemački, dobro je kuhao. Odlazio je s Irene k liječniku i pravio bilješke koje je poslije savjesno pokazivao Klari. Nisu znali je li problem u njegovu mljackanju – ali ne, to zapravo nije bilo toliko primjetno. Njegovo hrkanje, koje su čuli kroz vrata, također nije bilo preglasno – ako se potrude, mogu ga ignorirati. Muškarac je, naposljetku je zaključila Irene, ne želim da me gleda u spavaćici. Klara nije htjela to izreći, ali zapravo je i njoj bilo neugodno živjeti s nepoznatim muškarcem, koliko god on bio dobar u svojem poslu. Nije joj se sviđao njegov miris, njegov oštri vonj po znoju i losionu poslije brijanja. Taj ju je miris ispunjavao nepovjerenjem iako je osjećala da je to nepovjerenje neopravdano. Neko su vrijeme čekali pogrešku, ali on nije učinio ni jednu, pa je Klara naposljetku ponovno otišla u agenciju. Uistinu mi je žao, rekla je, on je stvarno drag čovjek i dobar je u svome poslu, ali majci je neugodno kad joj je potrebna pomoć s presvlačenjem, sigurno razumijete. Žena s plavom pletenicom hladno se smješkala, lica neprobojna poput zida, i ponovno nešto zapisala u bilježnicu. U početku ćete se možda trebati naviknuti na život s novim njegovateljem, morate svemu dati malo vremena, rekla je i pogledala u svoj *laptop*. Izdržite još nekoliko dana, ostanite otvoreni i ne gubite nadu.

Sljedeći ponedjeljak vam dolazi Paulína, a dalje ćemo vidjeti. Klara je kimnula iako je te riječi nisu uvjerile. Pozvati strance u našu kuću, to je bila luda ideja, rekla je poslije Jakobu, dajem svemu ovome još jedan tjedan, a onda ćemo se pokušati sjetiti nečeg drugog.

Ali plan B nije postojao. Još otkako je Reinhardu spomenula ideju o njegovateljima, on je taj problem smatrao riješenim i počeo ju je obasipati projektima. Na njezinu stolu gomilali su se pozivi i papiri, a ona nije odbijala ni jedan. Namigivao joj je u prolazu, zadovoljan samim sobom. Iako je posljednjih nekoliko mjeseci pokazao razumijevanje, bilo je jasno da će mu strpljenja u nekom trenutku ponestati. Klara je prijepodneva provodila odgovarajući na e-poštu i dogovarajući građevinske dozvole, za što je tijekom posljednjih godina razvila pravi talent. Službenici na važnim pozicijama rado su razgovarali s njom, a s nekima od njih čak je bila i na *ti*; obično bi malo popričali o svojoj djeci koja zajedno idu u školu, prije nego bi se bacili na posao. Poslijepodne je posjećivala klijente i gradilišta, naslijeđene straćare koje treba dovesti u red i kuće na kojima nema gotovo ničega vrijednog spašavanja, ali čijim vlasnicima nikad ne ponestaje ideja. Žele izolirati, nadograditi, širiti garaže i pretvarati tavane u stanove, žele zamijeniti drvenu ogradu na balkonima staklenom, prilagoditi vrata novom interijeru, izgraditi dodatnu gostinjsku kućicu u vrtu, kao u američkim filmovima. Klara se nekad divila idejama i budžetima svojih klijenata, ali danas joj više ništa nije čudno. Sve je već vidjela. Od navodno originalnih ideja njezinih klijenata mnogo je više fascinira žena u kakvu se pretvorila na poslu – poštovanje koje uživa

u industriji kojom dominiraju muškarci i poštovanje koje joj sada iskazuju klijenti, kolege i dužnosnici. Onaj osjećaj kada bi joj odlučno stisnuli ruku, mrvicu čvršće i duže nego prije, to je zanos iz kojeg se nevoljko budila kada je navečer dolazila kući, da bi njezina kći, ugledavši je, samo prevrnula očima.

Prije bi Irene popodne otišla po Adu u školu i odvela je u park. Kad bi Klara došla kući, dijete bi bilo sito i umorno, i bilo je dovoljno samo je okupati i odnijeti u krevet. Ovako ispunjenoj poslovnim uspjesima, nije joj bilo teško otrpjeti hirove svoje jedinice: neprestano brbljanje, iznenadne izljeve bijesa ili namjernu ravnodušnost kojom je odgovarala na majčine zahtjeve. Navečer bi strpljivo sjedila na krevetu svoje kćeri i slušala njezine priče o svađama s prijateljicom ili o tome kako je zeznula nekog učitelja. Kako je bilo jednostavno biti majka jedan ili dva sata na dan.

Otkako je Irene bila potrebna pomoć, Klara je imala još manje vremena za svoju kćer. Ada joj je izmicala, kao da Klara nikad nije ni bila njezina majka, nego samo nekakva ispomoć. Instinktivno se povlačila kad bi joj Klara pružila ruku, kad bi je pogladila po leđima ili kad ju je htjela poljubiti u tjeme. Brzo je rasla, sa svojih deset godina bila je samo malo niža od majke. Voljela je široke majice kratkih rukava, koje su se na njezinim mršavim rukama činile još širima. Kad god joj se Klara obratila, Adine su se guste obrve izvijale i zauzela bi obrambeni stav. Lice bi joj se ozarilo samo kad bi pred vratima stajala neka prijateljica, kad bi joj u šoping-centru ispunili neku želju ili kad je bila slobodna i nitko ništa ne bi zahtijevao od nje. Tada bi

napravila nekoliko zvijezda u vrtu, vježbala stoj na rukama, skakala na trampolinu. Otkad je Irene nakon moždanog udara došla k njima, Ada je stalno bježala u bakinu sobu kako bi slušala njezine smušene priče, koje je Irene dijelom crpila iz sjećanja, a dijelom iz mašte. O lisicama koje se noću ušuljaju ljudima u sobe i jedu njihove mozgove kako bi bile pametnije, o kraljicama koje se kupaju u krvi djevojčica kako bi ostale mlade, i o muškarcima koji se ne brinu za svoju djecu, već vrijeme provode putujući u daleke zemlje. Ada je napeto slušala bakine riječi, ispunjavajući pritom svoje bilježnice mračnim, apstraktnim crtežima. Bezglava bića koja izlaze iz grobova i glave bez tijela s izloženim mozgovima. Tihim sporazumijevanjem gradile su neki svoj svijet koji se Klari nikako nije sviđao. Kakve joj to gluposti stavljaš u glavu, prigovarala je, ona je još dijete, trebala bi crtati mačke i jednoroge, a ne lisice koje jedu mozgove. Irene se smijuljila kao malo dijete koje je uhvaćeno u podvali, a Klara se pritom stvarno osjećala kao da joj je na neki način podvalila: s Adom je razvila bliskiji odnos od nje.

Hajde, daj je meni, zapovijedala je Irene kad bi umorna Klara kućom nosila tek rođenu Adu, koja nije prestajala plakati. Sad ću ja to, rekla bi i čarobno smirila dijete. A Klara joj je rado prepuštala svoje dijete, da bi se malo odmorila, da bi nešto skuhalo, da bi se okupala ili vratila u ured. Premda je njezina nelagoda s godinama rasla, budući da je počela primjećivati sličnosti između njih – Adinu sve veću hladnokrvnost, koju je dobro poznavala kod Irene, njezinu nestrpljivost, pa i sklonost prema ekscentričnoj odjeći – osjećala se kao da je netko kažnjava: sve ono što joj je oduvijek

smetalo kod njezine majke, sada se javlja kod njezine kćeri. Ponekad se nadala da je to samo privremeno. Ali dogodilo se upravo suprotno: što je djevojčica bivala većom, to je bivala bliskijom sa svojom bakom, a Klara je to zabrinuto promatrala. Jakob je, naprotiv, odobravao odnos između svoje kćeri i punice, upotrijebivši riječi *prirodno i lijepo*: lijepo je da nema samo nas dvoje, a osim toga, prirodno je da djevojčica treba svoju baku. Klara je šutjela. Možda ima pravo. Zašto ne bi bila sretna zbog njihova odnosa? Ali njezina zabrinutost ustrajala je u obliku grča u želucu, u obliku sumnje da je u tome zakazala. Možda je Ada sve manje treba jer jednostavno nije bila dobra majka? To joj je pitanje neko vrijeme zaokupljalo misli, a onda su u prvi plan došle druge stvari: važan projekt na poslu, Jakobova uporna želja za još jednim djetetom, Irenin moždani udar. U nekom trenutku tu je sumnju potisnula duboko u pozadinu, pa ju je jedva i primjećivala.

Na poslu je pak oduvijek sve bilo jasno. Znala je što su njezini zadaci, nije se pitala je li dovoljno dobra za ovo ili ono, i u svakom je trenutku znala da je Reinhard treba. Ponekad bi je nazvao kasno navečer i zamolio je da još jednom dođe u ured: zbog neke pritužbe, prijete nje tužbom ili nekih brojeva koji ne odgovaraju. Ljutilo ju je kad bi se klijenti izravno obratili Reinhardu i nju zaobišli, pa je unatoč umoru s njim pažljivo pregledavala sve dokumente. Najčešće se radilo o jednostavnom nesporazumu koji se mogao brzo riješiti, nakon čega bi se Reinhard smirio. Kimao je s olakšanjem, hvala ti Klara, sad možemo mirno spavati.

Kad se vratila, u kući je već bilo mračno. Tiho se šuljala hodnikom do kuhinje, kako bi iz lonca na štednjaku pojela hladne ostatke ručka, koje je Jakob uvijek zaboravljao navečer pospremiti u hladnjak. Ali danas štednjak nije bio samo prazan već i čist. Klara je oklijevajući otvorila hladnjak, u kojemu je bilo varivo, koje Jakob još nikad nije pripremio, uredno pospremljeno u posudice Tupperware. Izvadila je posudu, otvorila je i zapitala se je li za to zaslužna Paulína, njegovateljica koja je već tjedan dana živjela s njima. Jakob je spomenuo da je nekoliko puta i njemu skuhalo ručak, ako bi u tom trenutku bio kod kuće, i da je vrlo dobra kuharica. Čak je i Irene impresionirana, još se ni jednom nije požalila na njegovateljicu. Klaru još nitko nije zvao na poslu – otkako je Paulína došla, uspjeli su izbjeći sve katastrofe. Upravo je tako to i zamišljala, pomislila je, dok je na brzinu pojela nekoliko žlica variva, samo da malo zatomi glad, prije nego što ga je ponovno pospremila u hladnjak. Tiho se spustila stubama u onaj dio kuće koji je još uvijek vonjao na renovaciju, na srušene i svježije obojene zidove. Miris novoga dnevnog boravka, koji je samo ona osjećala, baš zato što ga toliko dobro poznaje. Otvorila je vrata Irenine sobe. Irene je spavala na leđima s objema rukama položenima na prsima – kao da pridržava svoje srce, kao da želi biti sigurna u to da još uvijek kuca. Klara svoju majku nikada nije doživljavala kao tjeskobnu osobu; jedino kad spava, gubila je svu kontrolu i postajala malena djevojčica s dječjim crtama lica. Uloge su se zamijenile, sad je Klara osjećala potrebu da je pokrije i pogladi po čelu, ali nije je htjela probuditi pa se okrenula i zatvorila vrata za sobom. Htjela je u krevet, htjela je konačno zaspati,

ali nešto ju je sprečavalo. Okrenula se prema sobi na kraju hodnika i učinila nekoliko stidljivih koraka u njezinu smjeru. Nije razumjela zašto, ali odjednom se htjela uvjeriti u to da je Paulína zaista tu. Oprezno je stavila ruku na kvaku, tiho otvorila vrata njezine sobe i zavirila unutra. Prvo je primijetila miris, intenzivni miris po sapunu i kremi za ruke koji je lebdio u sobi. U njoj je ležala Paulína, okrenuta leđima, na krevetu koji su nabavili prije nekoliko tjedana. Jakob je smatrao da bi trebali kupiti kvalitetan madrac iako su zapravo htjeli malo uštedjeti na sobi za njegovatelje. Ali on je inzistirao, dobar madrac je minimum, rekao je, to je gotovo ljudsko pravo. No odluka je bila Klarina. Budući da je znatno više zarađivala, kod većih izdataka uvijek je ona imala zadnju riječ. Imaš pravo, zaključila je, dobar je madrac važan. Kad su dostavili namještaj i namjestili sobu, prisjetila se onog vremena kad je trudna namještala dječju sobu, jer se i tada useljavao netko tko će im na ovaj ili onaj način pripadati. Paulína je bila netko tko će konačno donijeti novi red u kuću, neku vlastitu strukturu koja će potom zahvatiti i njihovu svakodnevicu. Osjećala je tu tadašnju anticipaciju i nesigurnost, samo što se ovoga puta radilo o njezinu vlastitom životu, koji se nanovo rađao. Paulína će preuzeti sve brige oko njezine majke, a ona se u potpunosti može vratiti vlastitom svijetu.

Njegovateljica je isplela kosu u dugu smeđu pletenicu. Tanka naramenica spavačice skliznula joj je s ramena i otkrila leđa. Klara je promatrala svijetlu, meku kožu obasjanu zrakom svjetlosti koja je iz hodnika dopirala u sobu. Sada je to samo neko tuđe tijelo koje ovdje leži i koje će postati dijelom naših života,